

Kucharski, Władysław S.

"Losy Polaków w Austrii po drugiej wojnie światowej 1945-1955", Andrzej Pilch, Wrocław-Warszawa-Kraków 1994 : [recenzja]

Mazowieckie Studia Humanistyczne 3/1, 290-292

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Pilch, *Losy Polaków w Austrii po drugiej wojnie światowej 1945–1955*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1994, str. 292, tablice, mapa, streszczenie w języku niemieckim.

W ostatnich dwóch dziesiątkach lat zainteresowanie badaczy dziejami polskiej zbiorowości etnicznej w Austrii znacznie wzrosło. Z zakresu tej problematyki ukazało się drukiem kilka publikacji naukowych i popularnonaukowych¹. Zorganizowane w latach 1975–1996 sympozja naukowe zarówno w Polsce, jak i Austrii, a zwłaszcza ich pokłosie publikacyjne, stanowiły również istotne etapy w rozwoju badań nad Polakami i Polonią w Austrii, ich stowarzyszeniami i instytucjami oraz stosunkami polsko-austriackimi².

Mimo znacznego plonu dociekań naukowych, do momentu ukazania się monografii Andrzeja Pilcha, nie pojawiły się publikacje omawiające całokształt życia i działalności Polaków oraz ich stowarzyszeń w Austrii w pierwszym dziesięcioleciu po zakończeniu II wojny światowej, a więc w okresie, kiedy państwo to znajdowało się pod okupacją władz wojskowych: amerykańskich, brytyjskich, francuskich i radzieckich. Strefa amerykańska obejmowała: Górną Austrię (część południową) i Salzburg; brytyjska: Styrię, Karyntia i wschodni Tyrol; francuska: Tyrol i Vorarlberg (Przedarlunię); radziecka: Dolną Austrię, Burgenland i północną część Górnej Austrii. Wiedeń podzielono na cztery sektory, z których każdy znajdował się pod inną okupacją; dzielnicą środkową miasta stołecznego była pod wspólną okupacją. Niezależnie od istnienia stref i sektorów okupacyjnych w Austrii, w przeciwieństwie do Niemiec, funkcjonował jeden rząd austriacki.

Ze strefy radzieckiej najwcześniej repatriowali się Polacy. W pozostałych strefach okupacyjnych repatriacja miała przebieg powolniejszy. Na taki stan rzeczy, co akcentuje Pilch wpływ miały przede wszystkim przyczyny natury politycznej i ekonomicznej. Politycznej, ponieważ znaczna część dipisów pozostawała pod silnym wpływem polskiej emigracji politycznej na Zachodzie, nie go-

¹ Należy odnotować publikacje autorstwa m.in.: R. Taborskiego, *Wśród wiedeńskich poloników*, Kraków 1974; tegoż: *Polacy w Wiedniu*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992; W. Kucharski, Z. Tomkowski, *Polonia w Austrii*, Lublin 1976; J. Forst-Battaglia, *Polonisches Wien*, Wien–München 1983; W. Kucharski, *Stowarzyszenia i instytucje polskie w rdzennej Austrii w latach 1867–1918*, Lublin 1984; Ks. A. Nadolny, *Polskie duszpasterstwo w Austrii 1801–1945*, Lublin 1994; W. S. Kucharski, *Polacy i Polonia w rdzennej Austrii w XIX i XX wieku*, Lublin–Wiedeń 1994; tegoż: *Związek Polaków w Austrii „Strzecha” 1894–1994*, Lublin–Wiedeń 1996.

² *Polacy w Austrii*, red. A. Pilch, Kraków 1976; *Współpraca polsko-austriacka*, red. W. Kucharski, Z. Tomkowski, Lublin 1978; *Wiktoria wiedeńska i stosunki polsko-austriackie 1683–1983*, red. W. Śladkowski, A. A. Witusik, Lublin 1983; *Polonia w Austrii*, red. W. Kucharski, Lublin 1987; *Polonia i przyjaciele Polski w Austrii*, red. W. S. Kucharski, Lublin 1995; *Stosunki polsko-austriackie po II wojnie światowej. 50 lat Towarzystwa Austriacko-Polskiego*, Łowicz 1996 (materiały przygotowane do druku).

dzącej się z wprowadzaniem w Polsce ustrojem na wzór radziecki; ekonomicznej, ponieważ wielu dipisów, zwłaszcza wywodzących się z ziem wschodnich II Rzeczypospolitej, straciło nie tylko cały swój majątek, ale także swoich najbliższych.

Do jesieni 1945 r. dipisi pozostawali pod opieką wojskowych władz okupacyjnych, a następnie, do końca czerwca 1947 r., opiekowała się nimi Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Pomocy i Odbudowy – UNRA (United Relief and Rehabilitation Administration). Od lipca 1947 r. opiekę nad tą kategorią osób przejęła Międzynarodowa Organizacja dla Uchodźców – IRO (International Refugee Organization).

Najpełniej życie organizacyjne i społeczno-kulturalne Polaków rozwinęło się w dwóch strefach okupacyjnych: amerykańskiej, gdzie w grudniu 1945 r. został utworzony niepodległościowy Związek Polaków w Austrii (ZPA) i radzieckiej, gdzie w 1945 r. reaktywowały swą działalność Polskie Akademickie Stowarzyszenie „Ognisko” (utworzone w 1864 r.), Związek Polaków „Strzecha” (założony w 1894 r.) i Związek Harcerstwa Polskiego, sięgający swymi korzeniami okresu I wojny światowej.

Autor wyczerpująco opisał etapy kształtowania się struktur organizacyjnych Polaków w poszczególnych strefach okupacyjnych oraz naświetlił politykę alianckich władz wojskowych okupujących Austrię.

Podstawą opracowania jest trafnie dobrana literatura przedmiotu w języku polskim, niemieckim i angielskim oraz z dużą docieklivością przeprowadzana kwerenda źródłowa. Autor dotarł do arcyważnych dokumentów znajdujących się m.in. w Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Instytucie Historycznym im. gen. Sikorskiego w Londynie i w odtajnionym Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie. Wykazał się doskonałą znajomością źródeł drukowanych, a zwłaszcza niemieckojęzycznych oraz biuletynów informacyjnych wydawanych przez ośrodki dipisowskie i stowarzyszenia polskie.

Poza wstępem i wprowadzeniem książka składa się z trzech części. Pierwsza z nich dotyczy okresu 1945–1947. W pięciu rozdziałach znajdujemy informacje o repatriacji i jej formach, działalności Polskiej Misji Repatriacyjnej i Polskiej Misji Politycznej. Sporo jest też opisów życia obozowego i pozaobozowego. W części drugiej, obejmującej lata 1948–1955, autor główny nacisk położył na analizę działania niepodległościowego Związku Polaków w Austrii i Związku Polaków w Austrii „Strzecha”. W części ostatniej są zawarte uwagi dotyczące działalności wydawniczej Polaków w Austrii.

Dzieło Andrzeja Pilcha odznacza się przejrzystą konstrukcją, trafnymi uogólnieniami, a nade wszystko oryginalnym wkładem do badań nad dziejami Polaków w Austrii. Opisywane wydarzenia są dokumentowane przypisami. Wartość monografii podnoszą interesujące aneksy, trafnie opracowane tabele oraz przeprowadzone przez Autora wywiady z Janem Piotrowskim w Nowym Jorku,

Leonem Uchwatem w Chicago, Marią Waruszyńską w Montrealu, Leszkiem Krzemieniem w Warszawie i Kazimierzem Koziarskim w Katowicach. Godny podkreślenia jest także fakt, że recenzowane opracowanie stanowi istotny wkład do badań nad dziejami Polaków i Polonii w Austrii w pierwszym dziesięcioleciu po zakończeniu II wojny światowej.

Władysław S. Kucharski

Siedlce 1448–1995. 450-lecie nadania praw miejskich. Wydanie pierwsze jubileuszowe, redakcja naukowa Edward Kospath-Pawłowski, Siedleckie Towarzystwo Naukowe – Instytut Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, Siedlce 1996, s. 338, 100 tablic.

W omawianym dziele miasto Siedlce doczekało się monumentalnego opracowania swoich półtysięcznych dziejów: krytycznego, źródłowego, całościowego. Dostarcza ono solidnej podstawy do uroczystych obchodów 550-lecia powstania miejscowości i 450-lecia powstania miasta, a także gruntownej wiedzy o jego bogatej, wieloaspektowej historii, interesującej zarówno mieszkańców Siedlec, jak i obywateli całego województwa, wiernych diecezji siedleckiej, wszystkich zaangażowanych w działalność dla rozwoju regionu mazowieckiego, a w ogóle historyków i miłośników dziejów ojczyźnych. Od 1996 r. honorowym obywatelem Siedlec jest również papież Jan Paweł II. Książka jest dostępna w twardej i miękkiej oprawie. Jest ona dziełem zbiorowym, przygotowanym przez historyków specjalistów, zżytych na co dzień z żywotnymi problemami Siedlec i regionu. Objętość książki jest zdwojona ze względu na jej wymiary. Jej czytelność ułatwia doskonała redakcja techniczna i ujęcie tekstu w dwie kolumny. Obraz wizualny ludzi i miasta przybliżają dobrze dobrane i poprawnie wykonane zdjęcia. Pospołu z reprodukcjami dokumentów mają one wartość historyczną. Zdjęcia pochodzą z wzorowo prowadzonego Muzeum Okręgowego w Siedlcach (autorstwa Adolfa Gancwola-Ganiewskiego), Państwowej Ochrony Zabytków i Straży Pożarnej w Siedlcach oraz ze zbiorów prywatnych. Fotografie z 1996 r. wykonał Cezary Ostas. Nad redakcją techniczną fachowo czuwała Teresa Włodarczyk, a nad korektą Zdzisława Radzio. O estetykę szaty graficznej zadbała zasłużona Oficyna Wydawnicza „Ajaks” z Pruszkowa. Stosowane skróty posiadają swoje wyjaśnienie na s. 334–335. Godna jest też podkreślenia przejrzystość spisu treści na końcu książki. Ponadto jest ona wyposażona w trzy aneksy: Andrzeja Węcowskiego, *Kalendarium dziejów Siedlec*; Wandy Więch-Trchórzewskiej, *Biogramy wybitnych siedleczan* i *Wykaz osób pełniących ważne funkcje*. Wszystkie teksty są gruntownie udokumentowane w przypisach, następujących po każdej rozprawie. Ponadto została podana w porządku alfabetycznym bibliografia selektywna, zawierająca 105 pozycji.